

הכנסת מרכז המחקר והמידע

ו' בכסלו תשע"ט
14 בנובמבר 2018

היחשפות ילדים ובני נוער לתכנים פורנוגרפיים באינטרנט וסוגיית סינון אתרים פוגעניים - עדכון

המסמך שלהלן נכתב לבקשת חה"כ איתן כבל, יו"ר ועדת הכלכלה של הכנסת. במסמך יובאו כמה עדכונים למידע ולנתונים שהוצגו במסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בנושא "היחשפות ילדים ובני נוער לתכנים פורנוגרפיים באינטרנט וסוגיית סינון אתרים פוגעניים",¹ ממרס 2017 (להלן: מסמך ממרס 2017).

1. רקע

תכנים רבים בעולם המידע הווירטואלי אינם מתאימים לילדים ולבני נוער כלל, ובהם תכנים פורנוגרפיים, ואולם הגישה לפורנוגרפיה באמצעות האינטרנט נעשתה כיום קלה יותר מאי-פעם. **לפורנוגרפיה צורות ופנים שונות וכן הגדרות רבות. קשה להגדירה באופן חד-משמעי וגורף,² משום שהגדרת גבולות הפורנוגרפיה שנויה במחלוקת (למשל, בחברות מסוימות עירום בכל צורה נתפס כפורנוגרפיה, לעומתן, במדינות אחרות פורנוגרפיה נתפסת כייצוג מפורש של אקט מיני)³.**

זמינותם של תכנים בעלי אופי מיני פורנוגרפי ברשת גבוהה, וילדים ובני נוער עלולים להיחשף אליהם הן בחיפוש מכוון והן במקרה, בחיפוש של תכנים אחרים, תמימים. **במחקרים ובסקרים הנערכים בתחום, בארץ ובעולם, מתקבלים דיווחים לא אחידים על שיעורי חשיפה (מכוונת ולא מכוונת) לפורנוגרפיה ברשת בקרב ילדים ובני נוער, והם משתנים לא רק בין המדינות השונות אלא גם בין קבוצות אוכלוסייה שונות באותה המדינה. הסיבות האפשריות לשוני בין נתונים הן ההגדרות השונות לפורנוגרפיה, שיטות התשאול ומטרות המחקרים, ושוני בין נורמות וערכים חברתיים ותרבותיים במקומות שונים.**

2. נתונים

2.1 שיעורי השימוש באינטרנט בקרב ילדים ובני נוער

על פי הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן גם: למ"ס), בשנת 2016 היו בישראל יותר ממיליון (כ-1,103,900) משקי בית עם ילדים עד גיל 17 (בסוף 2016 חיו בישראל 2.852 מיליון ילדים בני 0-17.⁴ בטבלה שלהלן מוצגים כמה מנתוני הלמ"ס בדבר שיעורי הבעלות על מוצרי תקשורת נבחרים במשקי בית עם ילדים:

¹ מריה רבינוביץ': היחשפות ילדים ובני נוער לתכנים פורנוגרפיים באינטרנט וסוגיית סינון אתרים פוגעניים, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מרס 2017.

² Sonia Livingstone, Leslie Haddon, Anke Görzig & Kjartan Ólafsson, Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries, Report, 2012.

³ Child Safety Online: Global Challenges and Strategies, UNICEF, p.31: Exposure to pornography; May 2012; ⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: משקי בית, נתונים נבחרים 2016; לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי 2017, הודעה לתקשורת, 15.11.2017.

לוח 1: שיעורי הבעלות על מוצרי תקשורת נבחרים במשקי בית עם ילדים, 2017 ⁵			
מוצרים	סה"כ	שני ילדים	שלושה ילדים ויותר
מחשב ביתי	83.4	86.4	78.6
אינטרנט	77.2	82.1	69.5
טאבלט	52.1	55.1	47.4
טלפון נייד	99.5	99.7	99.2
שני טלפונים ניידים או יותר	95.2	95.5	94.6

מהנתונים עולה:

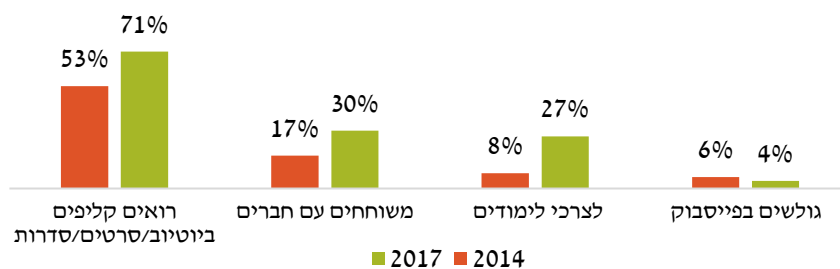
- בשנת 2017, ב-83.4% ממשקי הבית עם ילדים יש מחשב (ירידה ב-3.5 יחידות האחוז יחסית לנתונים משנת 2016) ו-77.2% מהם מנויים לאינטרנט (שיעור דומה לשנת 2016 (76.5%)).
- ל-95.2% ממשקי הבית עם ילדים יש יותר משני טלפונים ניידים (שיעור דומה לשנת 2016 (94.4%)).
- ביותר ממחצית משקי הבית עם ילדים (52.1%) יש טאבלט (מכשיר לוח). שיעור זה גבוה בהשוואה לשיעור משקי הבית ללא ילדים, שבהם הבעלות על טאבלט מגיעה ל-31.3%.

מנתוני הדוח השנתי של חברת בזק (להלן גם: דוח בזק) על מצב האינטרנט בישראל משנת 2017, המבוססים על סקר⁷, עולה כי הזמן הממוצע מול מסך⁸ שההורים מאפשרים לילדים בגילאי 6-9 עומד על 2.7 שעות ביום. כ-26% מן ההורים הנשאלים אינם מגבילים את הזמן מול מסך של ילדיהם כלל; 14% מן ההורים השיבו כי אינם מאפשרים כלל זמן מסך לילדיהם בגילאים המדוברים (כאמור, 6-9).

בסקר עלה כי שיעור השימוש של ילדים בגילאי 6-9 באינטרנט לצרכים שונים (לצרכי לימוד, לשיחות עם חברים, לצפייה ב-YouTube/סרטים/סדרות) עלה בשנת 2017 יחסית לשנת 2014:

תרשים 1: השימוש באינטרנט בקרב ילדים בגילאי 6-9 בשנת 2017 לעומת 2014⁹

באחוזים

⁵ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי 2017, הודעה לתקשורת, 15.11.2017.

⁶ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי 2016, הודעה לתקשורת, 15.11.2016.

⁷ חברת בזק, החיים בעידן דיגיטלי – דוח האינטרנט של בזק 2017, פרק: ילדים דיגיטליים. לפי הדוח, הסקר נערך בקרב כ-1,300 נשאלים בני 13 ויותר, במדגם ארצי ומייצג, ובייצוג לכל המגזרים.

⁸ ההורים נשאלו: "כמה זמן ביום אתם מאפשרים ליליד שלהם להשתמש בטאבלט/ בסמארטפון/ במחשב?".

⁹ ההורים נשאלו: "האם אתה יודע מה הילדים שלך עושים באינטרנט?".

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מנתוני התרשים עולה כי בין השנים 2014-2017 נצפית עליה של כ-240% בשימוש באינטרנט לצרכי לימודים; עלייה של כ-76% בשימוש באינטרנט לשיחות עם חברים ועליה של כ-34% בשימוש באינטרנט לצפייה בתכנים ויזואליים שונים.

לגבי ילדים בגילאים גבוהים יותר, על פי נתוני דוח בזק הקודם, משנת 2016, ¹⁰ 75% מבני הנוער דיווחו על צריכת תוכן וידיאו באמצעות טלפון חכם; 82% דיווחו על צריכת תוכן וידיאו במחשב ורק 29% מבני הנוער דיווחו על צריכת תכנים אלה גם בטלוויזיה. ¹¹ על הרגלי גלישה נוספים של ילדים ובני נוער בגירים יותר ניתן ללמוד מנתוני סקר נוסף שנערך ב-2017 במסגרתו נמצא כי כ-60% מהילדים **ובני הנוער בגילאי 18-7 גולשים באינטרנט ארבע שעות ומעלה ביום**. עיקר הפעילות שלהם ברשת היא יצירת קשר עם חברים (77%), צפייה בסרטים/סדרות (64%) וחיפוש מידע וחדשות (44%). ¹²

באשר לשימוש בטלפונים ניידים, מנתוני דוח בזק משנת 2017, שצוין לעיל, עולה כי הגיל הממוצע לקבלת טלפון נייד ראשון עמד על 10 שנים ¹³ (בדומה לנתוני הסקר של בזק משנת 2015, בו דווח כי גיל ממוצע זה עמד על 9.6 שנים, אך גיל זה עדיין נמוך יחסית לגיל ממוצע עליו דווח בשנת 2014 – גיל 11). ¹⁴

2.2. היחשפות של ילדים ובני נוער לתכנים מיניים ופורנוגרפיים ומודעות ההורים לכך

להלן נציג נתונים מכמה סקרים ומחקרים שנערכו ופורסמו בשנים 2017-2018. נתונים נוספים ניתן לראות במסמך הממ"מ מ-2017. לפני הצגת הנתונים נציין כי המחקרים שנסקרו נערכו בקרב ילדים מקבוצות גיל שונה, והדבר מקשה על הצגת נתונים באופן השוואתי ועקבי. עם זאת, מהנתונים שיוצגו להלן ניתן לקבל תמונה על המאפיינים ועל טווחי החשיפה לתכנים פורנוגרפיים ברשת.

■ שיעור החשיפה לתכנים מיניים ופורנוגרפיים ברשת

- ב-2017 ערך איגוד האינטרנט הישראלי בשיתוף עם מכון המחקר "שריד" סקר הורים – ילדים בנושא פערי תפיסות והתנהגות במרחב המקוון. ¹⁵ בסקר נכללו כ-1,000 משתתפים, מתוכם כ-500 בוגרים, הורים לילדים מתחת לגיל 18, וכ-500 ילדים ובני נוער בגילאי 7-18, במגזר היהודי. כ-11% מהילדים ובני נוער שהשתתפו בסקר דיווחו כי חוו "פגיעה ברשת" (56 במספרם). מתוכם, 34% (19 איש) דיווחו שהפגיעה שחוו הייתה מסוג "היתקלות שלא במתכוון בתוכן פורנוגרפי". ¹⁶ בהמשך הסקר כל הילדים ובני הנוער המשתתפים התבקשו לענות על שאלה נוספת בנוגע להיחשפות לתכנים בעלי אופי מיני: "האם נתקלת בתוכן חושפני (בעל אופי מיני)?". 62% מהנשאלים (304 ילדים ובני נוער) ענו באופן חיובי על השאלה זו. לגבי נתון זה לא נמצא הבדל מובהק בין נערים לנערות. כ-42% מן הנחשפים לתכנים בעלי אופן מיני דיווחו שנתקלו בו

¹⁰ חברת בזק, החיים בעידן הדיגיטלי, דוח בזק למצב האינטרנט בישראל בשנת 2015, פרק: סמארטפונים ואפליקציות. סקר שנערך בקרב 1,066 גולשים בני 13 ויותר; הדיווח על הרגלי צריכה של הילדים בגילים נמוכים יותר על פי דיווח ההורים.

¹¹ חברת בזק, החיים בעידן הדיגיטלי, הדוח השנתי של בזק למצב האינטרנט בישראל לשנת 2016.
¹² STS מאגר נתונים על האינטרנט בישראל, איגוד האינטרנט הישראלי, שריד – שרתי מחקר והדרכה, סקר השוואתי הורים – ילדים: פערי תפיסות והתנהגות במרחב המקוון 2017; המועצה הלאומית לשלום הילד: ילדים בישראל, שנתון סטטיסטי 2017, תרשימים א' ו-ב'.

¹³ חברת בזק, החיים בעידן הדיגיטלי – דוח האינטרנט של בזק 2017, פרק: ילדים דיגיטליים. הסקר נערך בקרב כ-1,300 נשאלים בני 13 ויותר, במדגם ארצי ומייצג, ובייצוג לכל המגזרים (לטענת העורכים).

¹⁴ חברת בזק, החיים בעידן הדיגיטלי, דוח בזק למצב האינטרנט בישראל בשנת 2015, פרק: סמארטפונים ואפליקציות.
¹⁵ איגוד האינטרנט הישראלי, מכון שריד – שירותי מחקר והדרכה בע"מ: סקר השוואתי הורים – ילדים: פערי תפיסות והתנהגות במרחב המקוון, 9 ביולי 2017.

¹⁶ המרואיינים נשאלו "האם חווית פגיעה ברשת?" (שהופנתה לבני נוער). על פי עורכי הסקר, בשאלה זו לא הוגדרה "פגיעה ברשת", וייתכן שאנשים שונים מגדירים "פגיעה ברשת" באופנים שונים.

לראשונה בגילאי 12 ומטה, בהם 10% דיווחו שנחשפו לתכנים אלו לפני גיל 9. דוח הסקר לא כולל מידע על אופן ההיחשפות (מכוונת או לא מכוונת) ועל היבטים נוספים של החשיפה לתכנים מיניים ברשת.

- בסקר שבדק התנהגות מינית באינטרנט בקרב כ-1,040 בני נוער יהודיים בגילאי 14-18, עלה כי בנים נחשפים (באופן מכוון) יותר מבנות לחומרים פורנוגרפיים ברשת. בסקר זה התקבלו גם נתונים על הבדלים בין קבוצות אוכלוסייה שונות: שיעור החשיפה המכוונת לתכנים פורנוגרפיים ברשת בקרב נערים חילוניים היה 86%, לעומת 62% בקרב נערים דתיים.¹⁸ בקרב הנערות שהשתתפו בסקר ההבדל בין הקבוצות היה קטן יותר: בקרב החילוניות שיעור החשיפה המכוונת לתכנים פורנוגרפיים עמד על 22% לעומת 18% בקרב הנערות הדתיות. יצוין כי סקר זה בוצע במסגרת מחקר שערכו חוקרים ישראלים בנושאים של חשיפה לפורנוגרפיה, התנהגות מינית ברשת והתנהגות מינית במציאות. חלק מתוצאות המחקר פורסמו בשנתיים האחרונות, 2018-2017 (להלן גם: המחקר הישראלי).¹⁹

- על פי נתוני סקר שנערך בבריטניה, ביוזמתה של נציבת הילדים הבריטית,²⁰ בקרב כ-1,000 ילדים ומתבגרים בגילאי 11-16, ההיחשפות לתכנים פורנוגרפיים משתנה עם הגיל ולפי המין. כך, עורכי הסקר מדווחים כי ילדים בגיל 11 כמעט ולא דיווחו על חשיפה לפורנוגרפיה; כ-30% מהמתבגרים בגיל 11-13 דיווחו כי נחשפו לתכנים פורנוגרפיים, לעומת כ-50% בגילאים 13-14 וכ-70% בגילאים 15-16. על-פי הסקר, הרוב הגדול של המתבגרים הצעירים נחשפים לתכנים פורנוגרפיים בטעות, לעומת המתבגרים בגילאים בוגרים יותר, שנחשפים יותר באופן מכוון. עוד עלה כי כ-25% מן הבנות דיווחו על חשיפה מכוונת לתכנים פורנוגרפיים, לעומת 59% מן הבנים שדיווחו על כך.

- על פי נתוני סקר שהוזמן על ידי משרד הרווחה האוסטרלי, ובדק את ההשפעות האפשריות של חשיפה לפורנוגרפיה בקרב ילדים ובני נוער ב-2017, היחשפות של ילדים לתכנים פורנוגרפיים מדווחת מגיל 9 (קבוצת גיל הראשונה של הסקר). על פי סקר זה, כ-44% מן הילדים והמתבגרים בגילאי 9 עד 16 דיווחו על היחשפות לתכנים פורנוגרפיים.²¹

כפי שניתן לראות, הדיווחים על היחשפות לתכנים פורנוגרפיים בסקרים ובמחקרים שונים ואינם אחידים, הן משום שנערכו בקרב קבוצות גיל שונות של ילדים והן מסיבות נוספות שצוינו מקודם. לפיכך, הנתונים שהוצגו לעיל אינם ברי השוואה באופן מדויק.

עם זאת, ישנן כמה נקודות משותפות בנתונים הללו. כך, שיעורי החשיפה לתכנים פורנוגרפיים המדווחים בסקרים עולים עם הגיל. כמו כן, ההבדלים בשיעורי ההיחשפות בין המינים עולים באופן עקבי למדי מכל

¹⁷ ד"ר יניב אפרתי ופרופ' יאיר עמיחי – המבורגר: תוצאות סקר בנושא: התנהגות מינית באינטרנט בקרב בני נוער, 2017-2016; מצגת, נשלחה על ידי ד"ר יניב אפרתי, 8 בנובמבר 2018.

¹⁸ על פי הגדרה עצמית של המשתתפים. מקור: ד"ר יניב אפרתי, דוא"ל, 8 בנובמבר 2018.

¹⁹ Yaniv Efraty, Yair Amichai-Hamburger: [The Use of Online Pornography as Compensation for Loneliness and Lack of Social Ties Among Israeli Adolescents](#), Psychological Reports, August 2018.

יצוין כי במחקר השתתפו 713 בני נוער (נערים ונערות) יהודיים בגילאי 14-18.

²⁰ [Online Pornography: Young People's experience of seeing online porn and the impact it has on them](#), Middlesex University, NSPCC, Children's Commissioner, UK, May 2017.

²¹ Antonia Qadara, Alissar El-Murr, Joe Latham: [The Effects of Pornography on children and young people](#). The Australian Institute of Family Studies (AIFS), December 2017.

המחקרים והסקרים שהצגנו: בניסוחים נחשפים יותר לתכנים פורנוגרפיים (באופן מכוון) מאשר בנות, אשר מדווחות יותר על היחשפות באופן לא מכוון.

▪ השפעות אפשריות של החשיפה לפורנוגרפיה

בספרות המחקרית שנסקרה מתקיים דיון על ההשפעות השליליות האפשריות של היחשפות ילדים ובני נוער לתכנים בעלי אופי מיני או פורנוגרפי. בין היתר החוקרים מניחים כי הן רמת ההיחשפות והן רמת ההיפגעות מהחשיפה לפורנוגרפיה בגילאים צעירים נובעות ממאפיינים שונים של הצופים עצמם וממאפייני הסביבה שלהם כגון, אופן תפיסת המציאות ואופן התפיסה של התכנים הפורנוגרפיים של הצופה, סביבה משפחתית וחברתית בה חי הצופה, שימוש בחומרים פסיכואקטיביים (אלכוהול, סמים), קשיים נפשיים (דוגמת התמודדות עם דיכאון, חרדה).²²

להלן יוצגו כמה מן הממצאים הרלוונטיים במחקרים וסקרים מן השנים האחרונות:

- במחקר הישראלי שצוין לעיל,²³ נמצא כי כ-51% מהנבדקים (כ-360 איש, מתוך 713 שהשתתפו בחלק זה של המחקר) דיווחו על פעילות בעלת אופי מיני ברשת;²⁴ שיעור דומה של משתתפים דיווחו גם על פעילות מינית במציאות. במחקר נמצא קשר בין הניסיון בפעילות מינית והתנסויות בעלות אופן מיני ברשת לבין תדירות השימוש בתכנים פורנוגרפיים: מתבגרים עם ניסיון בפעילות מינית במציאות (לא באופן מקוון) דיווחו על שכיחות גבוהה יותר של שימוש בתכנים פורנוגרפיים ועל התנסויות בעלות אופן מיני ברשת, מאשר מתבגרים ללא ניסיון בפעילות מינית במציאות (כלומר, הפעילות המינית ברשת לא מתרחשת כפיצוי עבור המתבגרים ללא ניסיון מיני במציאות).
- בסקר האוסטרלי (2017) שצוין לעיל נמצאו עדויות לכך שהחשיפה לפורנוגרפיה עשויה להגביר את הסבירות לחוויה מינית מוקדמת יותר, במיוחד עבור אותם מתבגרים שצרכו פורנוגרפיה בתדירות גבוהה יותר.²⁵
- לפי הסקר הבריטי שהוזכר לעיל, חמישה מתוך עשרה בנים, וארבע מתוך עשר בנות, חושבים שהתכנים הפורנוגרפיים הנם מציאותיים; יותר בנים מאשר בנות דיווחו כי הם רוצים להעתיק את מה שהם רואים בתכנים הפורנוגרפיים; 75% מהצעירים דיווחו כי הפורנוגרפיה לא לימדה אותם על מין בטוח או יחסי כבוד ביחסים. גם בסקר האוסטרלי עלה כי פורנוגרפיה קשורה להתנהגויות מיניות לא בטוחות, כגון אי שימוש באמצעי מניעה.

²² Courtney Bell, Carol Ronken: [An Overview of Research on the Impact that Viewing Pornography has on Children, Pre-Teens and Teenagers](#), research report; Originally published: September 2011, Last updated: July 2017; Bravehearts Foundation Ltd, Australia;

Taylor Kohut, Aleksandar Stulhofer: [Is pornography use a risk for adolescent well-being? An examination of temporal relationships in two independent panel samples](#); PLoS One, 2018; 13(8): e0202048; Published online August 2018.

²³ Yaniv Efraty, Yair Amichai-Hamburger: [The Use of Online Pornography as Compensation for Loneliness and Lack of Social Ties Among Israeli Adolescents](#), Psychological Reports, August 2018.

²⁴ כגון: שיחות אינטימיות עם אנשים שונים (מוכרים ואו לא מוכרים ברשת), שליחת ואו קבלת תמונות בעלות אופן מיני ברשת.

²⁵ Antonia Qadara, Alissar El-Murr, Joe Latham: [The Effects of Pornography on children and young people](#). The Australian Institute of Family Studies (AIFS), December 2017.

▪ מודעות ההורים להיחשפות של הילדים לתכנים פורנוגרפיים ברשת

בדומה למחקרים וסקרים שהוצגו במסמך הממ"מ מ-2017, גם בסקר שערך איגוד האינטרנט הישראלי (2017) נבדקה המודעות של הורים להרגלי הגלישה של ילדיהם באינטרנט ולסכנות האפשריות שילדיהם עלולים להיתקל בהן ברשת. כאמור, כ-11% מהילדים ובני נוער שהשתתפו בסקר דיווחו כי חוו "פגיעה ברשת"²⁶ (56 במספרים). שיעור הדיווח בקרב בני נוער וילדים בנושא זה נמצא גבוה כפי שניים לעומת שיעור הדיווח של ההורים, שנשאלו במקביל את השאלה "האם ילדך חווה פגיעה ברשת?". על שאלה זו השיבו באופן חיובי רק כ-5% מן ההורים שהשתתפו בסקר (26 איש). בקרב אלו שהשיבו על שאלה זו באופן חיובי, נמצא שיעור דומה של ילדים ומבוגרים שדיווחו כי הפגיעה נבעה מ"היתקלות שלא במתכוון בתוכן פורנוגרפי" (כאמור, מדובר על מספרים נמוכים מאוד של משיבים בעניין זה).²⁷

▪ פעילויות בתחום מניעת ההיחשפות של ילדים ובני נוער לתכנים פוגעניים

בסקירות שנכתבו לבקשת גורמים ממשלתיים בבריטניה ובאוסטרליה, שממצאיהן צוינו לעיל, הושם דגש על חשיבות תחום ההסברה וההדרכה על בטיחות הגלישה ברשת בכלל ועל הימצאות תכנים מיניים ברשת בפרט. צוין כי ההדרכות חייבות להיות זמינות בד בבד לאנשי החינוך והטיפול שעובדים עם ילדים, לילדים ולהוריהם. דגש נוסף הושם על חשיבות הנגישות והזמינות של המידע על אמצעים קיימים לסינון אתרים פוגעניים ועל השימוש בהם. יצוין כי נקודות דומות עלו במסגרת דיון בנושא מניעת חשיפה של ילדים ובני נוער לתוכן פוגעני ברשת, שהתקיים לאחרונה באיגוד האינטרנט הישראלי בהשתתפות ספקי גישה לאינטרנט בארץ, אנשי חינוך, הורים ועוד.²⁸

3. סוגיית הסינון של אתרים ותכנים פוגעניים באינטרנט

▪ שיעור השימוש באמצעי סינון תכנים פוגעניים ברשת

מהנתונים שאספנו מכמה מהחברות המספקות שירותי גישה לאינטרנט בארץ ב-2017 עלה שיעור נמוך מאוד של המבקשים להתקין אמצעי סינון אתרים ותכנים פוגעניים. מדובר הן בסינון בסיסי, שניתן למנויים חנם על פי הוראות חוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב-1982,²⁹ והן בשירותי סינון שניתן לקבל בתשלום מהחברה המספקת שירותי גישה לאינטרנט. כפי שעלה מהנתונים שיעור המשתמשים באמצעי הסינון האלו נע בין 0.1% ל-1.5% מכלל המנויים של אותן החברות. על-פי תשובה עדכנית של איגוד האינטרנט הישראלי לפנייתנו, נראה כי שיעור השימוש באמצעי סינון אתרים פוגעניים בקרב המנויים של החברות הללו נשאר נמוך גם כיום, וזאת על פי הערכות של נציגי כמה חברות המספקות שירותי אינטרנט בארץ,³⁰ עם זאת, נזכיר כי על פי נתוני סקר שערך משרד התקשורת לקראת השקת קמפיין הקורא להורים להגן על ילדיהם מפני חשיפה לתכנים פוגעניים באינטרנט ב-2014, ב-22%

²⁶ ראו את הערת השוליים 16.

²⁷ איגוד האינטרנט הישראלי, מכון שריד – שירותי מחקר והדרכה בע"מ: סקר השוואתי הורים – ילדים: פערי תפיסות והתנהגות במרחב המקוון, 9 ביולי 2017.

²⁸ מי-טל שוורץ גרייבר-שורץ, סמנכ"לית קשרי קהילה ורגולציה, איגוד האינטרנט הישראלי, סיכום הדיון בנושא: לשמור על הילדים בטוחים. מניעת חשיפה של ילדים ובני נוער לתוכן פוגעני ברשת; באמצעות דוא"ל, 31 באוקטובר 2018.

²⁹ בסעיף 4ט לחוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב-1982 נקבע כי ספק גישה לאינטרנט יציע למנויו – ויספק למנוי שביקש זאת – שירות יעיל לסינון של אתרים פוגעניים ותכנים פוגעניים באינטרנט ללא תשלום.

³⁰ מי-טל שוורץ גרייבר-שורץ, סמנכ"לית קשרי קהילה ורגולציה, איגוד האינטרנט הישראלי, שיחת טלפון, 23 באוקטובר 2018.

מהבתים (נכון למועד ביצוע הסקר) הותקנה תוכנה לסינון תכנים פוגעניים, וזאת בזמן שכ-92% מן ההורים דיווחו על מודעות לקיומן של תוכנות הסינון.³¹ את הפערים בנתונים שהוצגו לעיל ניתן להסביר על ידי כך שבמקרה הראשון נבדק שימוש באמצעי סינון של ספקיות האינטרנט ובמקרה השני נבדק שימוש בכלל אמצעי הסינון הקיימים. למרות הפערים הגבוהים בנתונים משני המקורות שצוינו לעיל, גם אז וגם היום מדובר בשיעור נמוך של המדווחים על השימוש באמצעי סינון.

אין בידינו מידע שעשוי להסביר מדוע שיעור השימוש בסינון אתרים פוגעניים נמוך. ניתן לשער כי הדבר נובע בין היתר מהיעדר מודעות מספקת לנושא הבטיחות ברשת או לאמצעי הסינון הקיימים, מאי אימון באפקטיביות של אמצעי סינון הקיימים בשוק, מהיעדר כישורים טכנולוגיים וכתוצאה מכך אי יכולת או רצון להתקין סינון, או מחשש מפני חשיפה של מידע אישי ורגיש. טענה נוספת, היא כי משתמשי האינטרנט מעוניינים בגלישה חופשית ולא מוגבלת.

יש לציין כי יש כיום בשוק פתרונות רבים, מגוונים וזמינים לסינון אתרים ותכנים פוגעניים שהמשתמשים באינטרנט יכולים להתקנים בעצמם, דרך הרשת או באמצעות אפליקציה, חנם או בתשלום ובהתאם לצרכים האישיים שלהם. לגופים המעורבים בתחום אין מידע עדכני על תופעה זו. לפיכך, יש לתת את הדעת על כך ששיעור המשתמשים בפתרונות סינון מסוגים שונים עשוי להיות גבוה מזה המוצג לעיל. בכדי לתת מענה מבוסס יותר לסוגיה זו, יתכן כי על משרד התקשורת לשקול עריכת סקר מעקב לסקר שערך ב-2014, אשר יבחן את הנושא בקרב הציבור בכלל ובקרב הורים לילדים בגילאים שונים בפרט.

▪ פיקוח על יישום הוראות חוק התקשורת בדבר יידוע על אתרים פוגעניים באינטרנט ועל אמצעי הסינון האפשריים

כפי שצוין במסמך הקודם, בשנת 2011 תוקן חוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב-1982 (להלן גם: חוק התקשורת, החוק), ונוסף לו סעיף בדבר אתרים ותכנים פוגעניים באינטרנט³² ובדבר יידוע לקוחות על אפשרות ההגנה מפניהם. בסעיף 4ט' לחוק התקשורת נקבע כי על ספק גישה לאינטרנט³³ ליידע את מנוייו בדבר אתרים פוגעניים ותכנים פוגעניים באינטרנט ועל אפשרויות ההגנה מפניהם, לרבות אמצעים טכנולוגיים המיועדים לסינון אתרים או תכנים כאמור, ובדבר סכנות נוספות הנשקפות מהשימוש באינטרנט והגנות אפשריות מפניהן.

³¹ הודעה לתקשורת, משרד התקשורת, 17 בפברואר 2014; נתקבלה ממאיר בן-בסט, מנהל תחום בכיר פיקוח צרכני, משרד התקשורת, מכתב, 22 בפברואר 2017.

³² סעיף 4ט לחוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב-1982. להלן ציטוט מסעיף זה:
"אתר פוגעני" – אתר באינטרנט שעיקרו תוכן פוגעני; "תוכן פוגעני" – כל אחד מאלה:
(1) הצגת חומר תועבה כמשמעותו בחוק העונשין, ובכלל זה –
(א) הצגת יחסי מין שיש בהם אלימות, התעללות, ביזוי, השפלה או ניצול;
(ב) הצגת יחסי מין עם קטין או עם אדם הנחזה לקטין;
(ג) הצגת אדם או איבר מאיבריו כחפץ זמין לשימוש מיני; והכל כשאינו בתוכן המוצג ערך אמנותי, מדעי, חדשותי, חינוכי או הסברתי המצדיק, בנסיבות העניין, את הצגתו;
(2) הסתה גזענית או לאומנית;
(3) הימורים;
(4) משחקים הכוללים מעשי אלימות.

³³ על פי סעיף 4ט לחוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב-1982, "ספק גישה לאינטרנט" הוא מי שקיבל רישיון לפי חוק זה או מי שפועל מכוח היתר כללי שלפיו הנותן שירות גישה לאינטרנט, לרבות בעל רישיון כללי למתן שירותי רדיו טלפון נייד ובעל רישיון רדיו טלפון נייד ברשת אחרת, הנותנים שירות כאמור באמצעות ציוד קצה נייד.

הפיקוח על יישום הוראות חוק התקשורת בדבר יידוע על אתרים ותכנים פוגעניים באינטרנט נעשה על ידי אגף פיקוח ואכיפה (להלן גם: האגף) של משרד התקשורת.³⁴ פעולות הפיקוח של האגף נערכות בקרב חברות בעלות רישיון לאספקת שירותי גישה לאינטרנט. המשרד רשאי להטיל עיצום כספי על החברות החורגות מהוראות החוק.³⁵

בתשובתו משנת 2017 מסר משרד התקשורת מידע על ארבעה מקרים שבהם הוטלו עיצומים כספיים על חברות בגין הפרת הוראות החוק בנושא סינון אתרים ותכנים פוגעניים באינטרנט בשנים 2013–2014. המשרד ציין אז כי נוסף על פעולות הפיקוח שנעשו, מתקיימים תהליכי פיקוח נוספים מול חמשת המפעילים הסלולריים הגדולים, אך לא מסר מידע נוסף בעניין זה.³⁶ במסגרת הכנת מסמך זה ביקשנו מהמשרד מידע עדכני על פעילות האכיפה של יישום הוראות החוק האמורות. גם השנה מסר המשרד כי "בימים אלה מתבצע הליך פיקוח על חמש חברות סלולר לגבי יידוע על שירות סינון אתרים פוגעניים", ללא פירוט נוסף.³⁷

■ סוגיית היעילות של אמצעים לסינון אתרים פוגעניים ברשת

החוק קובע כי "ספק גישה לאינטרנט"³⁸ יציע למנויי בדרך שקבע השר בתקנות או ברישיון, ויספק למנוי שביקש זאת שירות יעיל לסינון של אתרים פוגעניים ותכנים פוגעניים באינטרנט בשים לב למקובל בתחום; בעד שירות סינון הניתן לפי סעיף קטן זה לא יגבה ספק גישה לאינטרנט מהמנוי תשלום נוסף על התשלום שהוא גובה ממנו בעד שירות הגישה לאינטרנט" (ההדגשות אינן במקור).³⁹ יצוין כי הוראות חוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב–1982, מחייבות כל גוף שמספק שירותי גישה לאינטרנט להחזיק ברישיון מטעם משרד התקשורת.

בתחילת שנת 2017 פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת למשרד התקשורת בבקשת מידע, שעסקה בין היתר בנושא היעילות של שירות סינון אתרים פוגעניים המוצע על-ידי החברות. מתשובת המשרד עלה כי יעילות הסינון של אתרים ותכנים פוגעניים באינטרנט נמצאת בתהליך בדיקה על ידי תחום פיקוח טכנולוגי באגף פיקוח ואכיפה של משרד התקשורת. גורמי המשרד לא פירטו אז את אופן הבדיקות ואת פעילות המשרד בעקבות בדיקות אלו.⁴⁰

במהלך העבודה על המסמך הנוכחי, פנינו למשרד התקשורת שנית בבקשת מידע בנושא זה, במסגרתה נשאל המשרד שוב על הדרכים בהן נבדקת יעילות השירות לסינון אתרים פוגעניים, על הגורמים המקצועיים אשר מבצעים את הבדיקות הללו וכן על פעילות המשרד בעקבות בדיקות אלו. על פי התשובה

³⁴ מאיר בן-בסט, מנהל תחום בכיר פיקוח צרכני, משרד התקשורת, מכתב, 22 בפברואר 2017.

³⁵ בסעיף 2א37 לחוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב–1982, נקבע: (א) הפר בעל רישיון הוראה מההוראות לפי חוק זה החלה עליו, כמפורט בתוספת, רשאי המנהל להטיל עליו עיצום כספי לפי הוראות סימן זה, בסכום כמפורט להלן, לפי העניין, ובלבד שהסכום האמור לא יעלה על הסכום האמור בסעיף 5א37: (1) בשל הפרת הוראה כמפורט בחלק א' של התוספת – עד 12.5% מהסכום הבסיסי; (2) בשל הפרת הוראה כמפורט בחלק ב' של התוספת – עד 25% מהסכום הבסיסי; (3) בשל הפרת הוראה כמפורט בחלק ג' של התוספת – עד 50% מהסכום הבסיסי; (4) בשל הפרת הוראה כמפורט בחלק ד' של התוספת – עד גובה הסכום הבסיסי.

סעיף 4ט נמצא בחלק א' של התוספת.

³⁶ מאיר בן-בסט, מנהל תחום בכיר פיקוח צרכני, משרד התקשורת, מכתב, 22 בפברואר 2017.

³⁷ יפעת סיטוראן, מנהלת תחום מדיניות רגולציה, משרד התקשורת, מכתב, 13 בנובמבר 2018.

³⁸ ראו הערה 33.

³⁹ סעיף 4ט(ד) לחוק התקשורת (בזק ושידורים), התשמ"ב–1982.

⁴⁰ מאיר בן-בסט, מנהל תחום בכיר פיקוח צרכני, משרד התקשורת, מכתב, 22 בפברואר 2017.

שהתקבלה מהמשרד, "ההוראה אליה נדרש המשרד היא שהכלי יהיה יעיל כמקובל בתחום. אגף פיקוח ואכיפה במשרד ביצע בדיקה כדי לוודא שהכלי שמסופק הוא כלי מקובל ונפוץ ואכן נמצא כך". לא התקבל מידע נוסף בעניין זה מטעם המשרד.⁴¹

יצוין כי בדיונים שנערכים בנושא בפורומים שונים נשמעו לא פעם הטענות כי לא תמיד אמצעי הסינון יכולים למנוע את החשיפה לתכנים פוגעניים וילדים עלולים להיחשף לתכנים אלו גם באינטרנט "מסונן". כמו כן, צוין כי סינון תכנים אינו מסנן את כל הפלטפורמות (כגון פייסבוק או וואטסאפ).⁴²

▪ מחקר משווה בנושא רגולציה בתחום סינון תכנים פוגעניים מהאינטרנט

יצוין כי השנה ערך איגוד האינטרנט הישראלי⁴³ סקירה משווה, במסגרתה נבדקה ההסדרה בתחום סינון אתרים פוגעניים בחמש מדינות: ארה"ב, בריטניה, גרמניה, קנדה וניו-זילנד. אחד הממצאים העיקריים של הסקירה היא כי "ככלל, מרבית המדינות שנבדקו מגלות נטייה להימנע מחקיקה מפורשת הנוגעת לסינון תכנים ברשת, וניכרת העדפה מסוימת כלפי סינון תכנים באופן וולונטרי".⁴⁴ עם זאת, נמצאו בסקירה מנגנוני הסדרה מסוימים המכוונים להגנה על קטינים מפני חשיפה לתכנים פוגעניים ופורנוגרפיים כגון: מנגנון אימות גיל של משתמשי הקצה לאישור גישה לתכנים פורנוגרפיים (בריטניה); חקיקה שמחייבת סינון תכנים פוגעניים לקטינים בספריות פומביות ובבתי ספר שמקבלים תמיכה ממשלתית (ארה"ב). כאן נציין כי ההסדרה הקיימת בבריטניה הוצגה על-ידי הלשכה המשפטית של הכנסת במסגרת הדיונים בהצעת חוק התקשורת (בזק ושידורים) (תיקון – חובת סינון אתרים פוגעניים), התשע"ו-2016 שנערכים בוועדת הכלכלה.⁴⁵

שלב זה אין בידינו מידע על מחקר משווה נוסף שנערך בנושא זה בשנים האחרונות ובקרב מדינות נוספות. יתכן כי ראוי לשקול עריכת מחקר משלים אשר יוכל להרחיב את התמונה בנושא.

כתיבה: מריה רבינוביץ'

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

⁴¹ יפעת סיטראון, מנהלת תחום מדיניות רגולציה, משרד התקשורת, מכתב, 13 בנובמבר 2018.

⁴² פרוטוקול מס' 813 משיבת ועדת הכלכלה בנושא הצעת חוק התקשורת (בזק ושידורים) (תיקון – חובת סינון אתרים פוגעניים), התשע"ו-2016 (פ/2522/20), 9 ביולי 2018; איגוד האינטרנט הישראלי: [סינון תכנים פוגעניים מהאינטרנט – מחקר השוואתי](#), המחקר בוצע על ידי חברת לקסידל (Lexidale) עבור איגוד האינטרנט הישראלי (ע"ר), ונערך על ידי נעם אלון, המדען הראשי של האיגוד. אפריל 2018.

⁴³ יצוין כי עמדתו של איגוד האינטרנט הישראלי, כפי שנשמעה במסגרת הדיונים של ועדת הכלכלה בהצעת חוק התקשורת (בזק ושידורים) (תיקון – חובת סינון אתרים פוגעניים), התשע"ו-2016, היא נגד סינון אתרים פוגעניים כברירת מחדל. ההתנגדות נובעת, בין היתר, בשל הטענה כי כיום תוכנות הסינון אינן יעילות מספיק על מנת לחסום את האתרים ואת התכנים פוגעניים, מצד אחד. מצד שני, תוכנות הסינון כיום, בשל אי יעילותן, גורמות ל"חסימת יתר" של תכנים שאינם מזיקים, דבר שפוגע בגלישה החופשית. יצוין כי איגוד האינטרנט אינו חולק על כך שתכנים פוגעניים באינטרנט מהווים בעיה בחוויית הגלישה של ילדים. (מקור: פרוטוקול מס' 620 משיבת ועדת הכלכלה בנושא הצעת חוק התקשורת (בזק ושידורים) (תיקון – חובת סינון אתרים פוגעניים), התשע"ו-2016 (פ/2522/20), 27 בנובמבר 2017).

נוסף כי פרט להיבט של המגבלות הטכנולוגיות, טענות המתנגדים לסינון אתרים פוגעניים כברירת מחדל נובעות מאי הסכמה להגבלות של הרשת החופשית, מחשש לפגיעה בחופש הביטוי וחופש בחירה, חשש לפגיעה בפרטיות וחשש מיצירת "רשימות שחורות" של משתמשים שיגלשו באתרים כפוגעניים.

⁴⁴ איגוד האינטרנט הישראלי: [סינון תכנים פוגעניים מהאינטרנט – מחקר השוואתי](#), המחקר בוצע על ידי חברת לקסידל (Lexidale) עבור איגוד האינטרנט הישראלי (ע"ר), ונערך על ידי נעם אלון, המדען הראשי של האיגוד. אפריל 2018.

⁴⁵ פרוטוקול מס' 813 משיבת ועדת הכלכלה בנושא הצעת חוק התקשורת (בזק ושידורים) (תיקון – חובת סינון אתרים פוגעניים), התשע"ו-2016 (פ/2522/20), 9 ביולי 2018.

